

OKRAJNI LJUDSKI ODBOR

POROČILO O DELU SVETA ZA OBRT ZA LETO 1956

(Nadaljevanje)

Izenačenost plačilnega sistema z industrijo je pri obrtnih podjetjih, ki niso pavšalirana, imela za posledico občutno fluktuacijo delovne sile. Zmanjšanje sklada za samostojno razpolaganje napram letu 1955 je onemogočilo obrtnim podjetjem investicije iz lastnih sredstev, nepravilna politika nekaterih občinskih ljudskih odborov pri določanju družbenih dajatev pavšaliranim podjetjem pa je negativno vplivala na iniciativnost in prizadevnost delovnih kolektivov.

Pavšaliranje obrtnih delavnic in obrtnih podjetij

Po korekturah, ki so jih v II. polletju izvršili občinski ljudski odbori, je bilo v letu 1956 vseh pavšaliranih obrtnih delavnic in podjetij 232. Tako se je število teh delavnic v letu 1956 v primerjavi z letom 1955 povečalo za 8.

Analiza razvoja obrtne dejavnosti v letu 1955 je pokazala, da je pavšaliranje obrtnih delavnic in podjetij ugodno vplivalo na nadaljnji razvoj. V letu 1955, ko se je pavšal povečal (napram letu 1954) za 25%, so pavšalirana podjetja dosegla za 45% večji dohodek in 45% večjo lastno udeležbo na dohodku pri 12-odstotnem povečanju delovne sile. V letu 1956 pa naj bi se po določilih Okrajnega družbenega plana pavšalne dajatve povečale za 24%, medtem ko je bil predviden porast delovne sile za 54%. Višja odmera pavšalnih dajatev pa je bila določena zaradi tega, ker je analiza realizacije dohodka iz leta 1955 pokazala, da so bili pavšali pri posameznih obrtnih podjetjih in delavnicah neenakomerno določeni in da so si zato nekatera istovrstna podjetja lahko ustvarila znatna lastna sredstva.

Pri določanju pavšalnih obveznosti v letu 1956, so nekateri občinski odbori določili pavšalne obveznosti v višini predpisanih za leto 1955, upoštevajoč eventualno povečanje proizvodnje zaradi novih investicij v letu 1955, ali povečanja delovne sile. Nekateri občinski ljudski odbori pa so se pri odmeri držali kvot, oziroma povprečja, ki ga je predvideval okrajni družbeni plan. Tak način določanja pavšalnih obveznosti pa je seveda šel mimo zmogljivosti posameznih obrtnih podjetij in delavnic, zlasti še z ozirom na spremenjeno investicijsko politiko. Posledica se je pokazala predvsem pri manjših in uslužnostnih obrtnih delavnicah, ki so bile bolj obremenjene od onih, ki se ukvarjajo celo s serijsko proizvodnjo. Tak neenak položaj delavnic in podjetij je sprožil upravičenost pritožbe proti odmeri pavšalnih da-

jatev po občinskih ljudskih odborih ter tudi zahtevke po njihovi reviziji. Kriterij posameznih občinskih ljudskih odborov za odmere pavšalov je bil namreč zelo različen, saj je znašal pavšal za enega zaposlenega v podjetjih in delavni-

	1954	1955	1956
1. celoletni dohodek indeks	1.205.781	1.750.372	1.838.767
	100	145	152
2. delež podjetja na dohodku indeks	353.788	515.439	459.237
	100	145	130
3. pavšal indeks	90.274	112.849	135.228
	100	125	149

Gornji podatki kažejo, da je povečanje pavšalnih dajatev v letu 1956 za 24% povzročilo, da se je znižal delež pavšaliranih podjetij napram letu 1955 za 15%, čeprav se je celotni dohodek povečal za 7%.

Proti določbam o odmeri pavšalnih dajatev se je pritožilo 60 ali 26 odstotkov pavšaliranih obrtnih delavnic in podjetij. Svet za obrt je predlagal Svetu za družbeni plan in finance, da ugodno reši 44 pritožb, zavrne pa 16 pritožb.

Rezultat take odmere pavšalnih dajatev po rešitvi pritožb in še naknadnem znižanju teh dajatev po občinskih ljudskih odborih je bil, da so se odmerjene pavšalne dajatve znižale od 139.652.700 dinarjev na 126.133.420 din, to je za 13.519.280 dinarjev.

Da bi se pospešil razvoj mreže družbenih obrtnih delavnic je Svet za obrt priporočil občinskim ljudskim odborom, da pavšalirajo vse uslužnostne obrtne delavnice, ne glede na število zaposlenih. Pavšalna odmera družbenih dajatev bi morala biti najmanj toliko stimulativna, da bi v vsakem primeru zagotovila kolektivom teh delavnic poleg plač po tarifnem pravilniku vsaj še eno plačo.

Investicijska politika

Pri sprovajanju politike za nadaljnji razvoj obrtnišva, je Svet razpoložljiva sredstva za potrebe obrti namenil predvsem za izpopolnitev in razširitev mreže obstoječih obrtnih podjetij in delavnic ter za ustahovitev novih, predvsem uslužnostnih, s posebnim ozirom na potrebe vzdrževanja stanovanjskega sklada in za kritja gospodinjskih potreb ter pri tem upošteval tudi predloge občinskih ljudskih odborov.

Iz razpoložljivih sredstev v višini 160 milijonov dinarjev je Svet odobril kredite 23 obrtnim podjetjem in opremo servisne delavnice podjetja »Avtotehna« v višini 75.934.970 dinarjev, dotacijo v višini 5.198.000 dinarjev, in sicer za opremo graverske in zlatarske delavnice, šole za umetno obrt 2.398.000 din in Zavodu

cah iste stroke (n. pr. v pleskarski in soboslikarski stroki) od 12.500 do 128.800 din.

S tako politiko občinskih ljudskih odborov so nastala nesorazmerja, kar nam pokaže naslednja primerjava:

za napredek gospodinjstva za opremo delavnice za izdelavo otroške konfekcije 2.000.000 din in Okrajni obrtni zbornici 800.000 din za obrtno razstavo v letu 1956. Za garancijske pologe obrtnim gospodarskim organizacijam je odobril 6.538.000 din. Iz razpoložljivih sredstev OLO je bilo za neposredne potrebe obrtnišva potrošenih skupaj 97.670.970 dinarjev.

Da bi Svet pomagal reševati stanje glede potreb po lokalih zlasti na področju občine Ljubljane-Center, kjer je to stanje najbolj kritično, je Svet odobril iz okrajnih sredstev za potrebe obrti tudi znesek 30 milijonov dinarjev za preureditev Starega trga, kjer bi lahko preuredili večje število lokalov za potrebe obrti. Prav tako je Svet za obrt na pobudo republiške Obrtne zbornice, da zgradi v Ljubljani novo vajensko šolo za internatom, katero bo lahko posečalo 1350 vajencev, sklenil odobriti tej zbornici v letu 1957 kredit v višini 25 milijonov dinarjev. Istočasno je Svet priporočil občinskim ljudskim odborom na območju mesta Ljubljane, da odobre iz svojih sredstev kredit za iste namene skunno v višini 30 milijonov dinarjev. Skupaj je Svet odobril iz razpoložljivih sredstev 152.670.970 dinarjev. Preostali znesek je bil odobren kotčasno posojilo neobrnim gospodarskim organizacijam.

Iz občinskih namenskih skladov za pospeševanje obrti, v katere se je v letu 1956 nateklo 347.526.357 din, je bilo po podatkih občinskih ljudskih odborov odobrenih kreditov 40 obrtnim gospodarskim organizacijam v višini 75.644.393 din, to je komaj 21% od vseh razpoložljivih sredstev.

V celoti je bilo za neposredne potrebe obrtnišva odobreno 173 milijonov dinarjev.

Od tega za:

	din
gradbeno stroko	4.129.454
lesno stroko	16.674.669
kovinsko stroko	64.847.402
živilsko stroko	11.856.502
elektro ind. stroko	3.300.000

kemijsko stroko	9.346.000
krojaško stroko	14.120.000
čevlarsko stroko	3.256.000
ostalim strokam	44.900.000

Trošenje občinskih skladov, namenjenih za pospeševanje obrtnišva, je bilo slabo brez dvoma tudi zaradi tega, ker večina občinskih ljudskih odborov še danes ne razpolaga s pregledi oziroma analizami obrtnišva, dasi je Svet poslal tako priporočilo vsem občinskim ljudskim odborom, prav tako pa je to nalogo nakazoval tudi okrajni družbeni plan.

Okolnost, da so nekatere, zlasti manjše obrtne delavnice finančno tako šibke, da bi ne bile sposobne odplačevanja anuitet, pa je prav tako vplivala na nezainteresiranost po teh kreditih, in to prav tam, kjer bi zaradi iztrošenosti osnovnih sredstev bile najbolj nujne.

Da bi bili pogoji za najetje investicijskih kreditov čim ugodnejši in da bi sredstva, s katerimi razpolagajo občinski ljudski odbori dosegla svoj namen, to je, da se ohranijo že obstoječe obrtne delavnice in podjetja in ustanovijo tudi nove, je bil Svet mnenja, da bi občinski ljudski odbori morali nuditi tem delavnicam kredite po čim ugodnejših pogojih. Pri najemanju kreditov naj bi obrtna podjetja in delavnice predlagale v revizijo in potrditev investicijske programe v enostavnejši obliki, iz katerih naj bi bila predvsem razvidna rentabilnost investicij, ostale predpisane elemente programa pa naj bi opustili, če niso odločilni za presojo o umestnosti investicij.

Za presojo o ekonomičnosti investicij v obrtništvu je OLO na predlog Sveta imenoval komisijo za revizijo investicijskih programov za obrtniško dejavnost. Komisija je imela 7 sej in je revidirala 23 investicijskih programov. Od tega jih je predložila v potrditev Svetu 17 primerov, 6 primerov pa je zavrnila oziroma vrnila v dopolnitev. Sorazmerno majhno število predloženih investicijskih programov daje slutiti, da so se izvajale investicije v obrtništvu tudi brez potrjenih investicijskih programov. Iz poročil o črpanju splošnih investicijskih skladov občinskih ljudskih odborov je namreč zaslediti, da so občinski ljudski odbori odobraval obrtnim gospodarskim organizacijam investicijske kredite, ne da bi jih vezali na predložitev potrjenih investicijskih programov. Tak način trošenja družbenih sredstev bi morali preprečiti bančni zavodi.

Problem nagrajevanja v obrtništvu

Svet za obrt je pri ugotavljanju vzrokov, ki zavirajo razvoj obrtnih delavnic družbenega sektorja ugotovil, da zavira razvoj obrti nestimulativno nagrajevanje obrtnih delavcev.

Dejstvo, da so bile plače delavcev v obrtništvu zaradi ročne in kvalitetne obrtne proizvodnje vedno višje od industrijskih delavcev in da so sedaj plače visoko kvalificiranih delavcev v obrtništvu nižje od visoko kvalificiranih delavcev v

majhni meri je na proizvodnjo negativno vplivala tudi destimulativnost sedanega plačnega sistema.

Primerjava realizacije s proizvodnim planom po posameznih strokah pa pokaže, da je bil plan dosežen in celo presežen v barvasti metalurgiji, v kovinski industriji, kemični industriji in industriji gradbenega materiala, v papirni, usnjarski, živilski, grafični in tobačni industriji.

V stroki proizvodnja električne energije plan ni bil dosežen, ker je bila zaradi zmanjšanja investicijskih sredstev omejena elektrifikacija podeželja, ki jo opravlja in planira v tej stroki podjetje »Elektro Ljubljana«.

V proizvodnji in predelavi nekovin plana ni dosegla Tovarna optičnih in steklopihaških izdelkov — TOS, ker ni pravočasno prejela uvoznih surovin in zaradi zastoja prodaje nekaterih proizvodov.

Kovinska industrija spada sicer med tiste stroke, ki so dosegle, oziroma celo presegle planirano proizvodnjo, kljub temu pa moramo ugotoviti, da prav v tej stroki precej podjetij ni izpolnilo plana. Spremembe v investicijski politiki, ki so zahtevale preusmeritev proizvodnje, so nedvomno najbolj prizadele podjetja te stroke. Zaradi tega plana niso dosegla podjetja: »SKIP«, Vižmarje, »INDOS«, Ljubljana, »ZIC-NICA«, Ljubljana, »AGROINDUS« in Kovinska industrija Ig. Spremembe v investicijski politiki so prizadele tudi podjetje »Litostroj«, ki pa je kljub temu doseglo planirano proizvodnjo.

Plana v tej stroki niso izpolnila še naslednja podjetja: Tovarna kovanega orodja, Kamnik, ker ni dokončala rekonstrukcije obrata, to je premestitev brusilnice v nove prostore in rekonstrukcije kovačnice, »TITAN«, Kamnik, zaradi zakasnele dobave strojev za obdelavo fittingov in zakasnele montaže nove peči za temper liv, »UNITAS« delno zaradi pomanjkanja dekapi-rane pločevine in jeklenih cevi za pohištvo, delno pa zaradi tega, ker podjetje ne izkorišča v dovoljni meri razpoložljivih kapacitet. V tovarni pisalnih strojev so se investicijska dela zakasnila, zaradi česar podjetje ni moglo pričeti s serijsko proizvodnjo, kar je brez dvoma vplivalo na izvršitev plana. Podjetje »ROG« ni izpolnilo plana zaradi pomanjkanja določenih vrst materiala in zaradi prilagajanja organizacije proizvodnje trenutnim potrebam tržišča, kar je imelo za posledico zmanjševanje večjih serij.

Tudi v elektroindustriji nekatera podjetja niso izpolnila plana zaradi sprememb v investicijski politiki. To sta bili predvsem podjetji »JAMBOR« in »TIKI«. Inštitut za elektro-zveze ni dosegel plana zaradi pomanjkanja nekaterih uvoznih materialov, tovarna »ZMAJ« ni dosegla planirane proizvodnje zaradi prenehanja proizvodnje alkaličnih akumulatorjev in manjše prodaje na domačem trgu in tujem tržišču. Med letom je podjetje osvojilo proizvodnjo elektrod.

V kemični industriji, kjer je bil plan celotne stroke sicer presežen, ni izpolnilo plana podjetje »LEK« predvsem zaradi pomanjkanja ne-

katerih surovin, dalje »Izolirka« zaradi zmanjšanja investicij v gradbeni dejavnosti, Tovarna kemičnih izdelkov »ARBO« zaradi spremembe sortimenta, to je prilagajanja proizvodnje zahtevam tržišča.

Lesna industrija ni izpolnila plana predvsem zaradi pomanjkanja električne energije, pomanjkanja nekaterih vrst kvalitetne hlođovine in premajhnih zalog suhega rezanega lesa. Na proizvodnjo v lesni industriji je v veliki meri vplivala obširna rekonstrukcija obratov in prilagajanje kapacitet proizvodnji za izvoz.

Tekstilna industrija je dosegla najnižjo realizacijo. Na to je vplivalo predvsem pomanjkanje električne energije in nekaterih surovin, prav tako pa tudi sprememba asortimana. Plana niso izpolnile: Predilnica Litija, »INDUPLATI«, Jarše, in »SVILANIT«, Kamnik.

Medtem ko je celotna industrijska proizvodnja dosegla 98% planirane količinske proizvodnje, je proizvodnja predmetov za široko potrošnjo dosegla nekoliko boljši uspeh. Plan je bil izpolnjen z 99%, pri čemer je proizvodnja in predelava nekovin dosegla 100%, kovinska industrija celo 105% (t. j. 4% več kot skupna proizvodnja v tej stroki), elektroindustrija 100% in lesna industrija 103%. V ostalih strokah je bil tudi v proizvodnji za široko potrošnjo dosežen isti odstotek kot za skupno proizvodnjo. Tudi na izpolnitev proizvodnje predmetov za široko potrošnjo je odločilno vplivala nizka izpolnitev plana tekstilne industrije (88%), katere proizvodnja je predvsem namenjena za široko potrošnjo in ki predstavlja preko 25% vrednosti celotne industrijske proizvodnje.

Na povečano proizvodnjo, ki je, kot že omenjeno, porasla v primerjavi z letom 1955 za 7%, je vplivalo tudi povečanje kapacitet, doseženih z novimi investicijami oziroma rekonstrukcijami. Pomembnejše med njimi so bile: dograditev obrata Tovarne pisalnih strojev, nadaljevanje rekonstrukcije in postavitev nove peči za temper liv v tovarni »Titan«, Kamnik, nov obrat Inštituta za elektrozeve v Horjulu, postavitev IV. kuhalnika v Tovarni celuloze v Goričanah, dograditev nove kotlarne v tovarni tesnil in plastičnih mas »Tessnik«, Medvode, rekonstrukcija obratov podjetja »Brest«, Cerknica, in novogradnja sušilnice lesa v obratu Martinjak, rekonstrukcija proizvodne hale v podjetju »KLI«, Logatec, nabava strojne opreme v podjetju »TELA«, dograditev obrata podjetja »Plutal« za proizvodnjo ekspan-diranih plošč, dograditev ščetinarne v Tovarni usnja, Vrhnika, delna rekonstrukcija obrata za proizvodnjo krzna v Tovarni usnja Smartno pri Litiji in rekonstrukcija obratov v Tovarni usnja, Kamnik.

Delovna sila: Povprečno število zaposlenih se je v primerjavi z letom 1955 povečalo na 31.499, t. j. za 1366 ali za 5%. V primerjavi s planirano delovno silo za leto 1956 znaša porast zaposlenih 537 oseb ali 2%. Po posameznih strokah je to povečanje naslednje:

Stroka	Indeks	
	Realiz. 1955	Realiz. 1956 Plan 1956
111 proizvodnja električne energije	96	96
115 barvasta metalurgija	104	104
106 proizvodnja in predelava nekovin	109	103
117 kovinska industrija	107	102
119 elektroindustrija	109	100
120 kemična industrija	105	103
121 industrija gradbenega materiala	99	98

Stroka

122 lesna industrija	103
123 papirna industrija	100
124 tekstilna industrija	107
125 usnjarska in obutvena industrija	100
127 živilska industrija	103
128 grafična industrija	102
129 tobačna industrija	105
130 filmska industrija	99

Industrija skupaj

Indeks

Realiz. 1956	Realiz. 1956	Plan 1956
105	102	

Iz primerjave indeksov delovne sile in izpolnitve plana količinske proizvodnje je razvidno, da produktivnost dela ni porasla, kakor je bilo pričakovati. Kolektivi namreč niso izkoristili vseh možnosti, ki jih je predvideval plan, poleg tega pa je na produktivnost dela in izrabo kapacitet vplivalo tudi pomanjkanje električne energije in, kot že rečeno, sistem nagrajevanja.

V letu 1956 je delalo po normah 49,8% zaposlenih delavcev, ki so povprečno presejali norme za 10,3%. Od vseh industrijskih podjetij je do konca leta 1956 sprejelo pravilnike o premijah 76,6% podjetij.

Če primerjamo te podatke iz leta 1955, ko je delalo po normah

	Realizacija 1955	Plan 1956	Realizacija 1956
celotni dohodek	68.887.740	73.493.027	71.652.300
materialni stroški	38.996.846	41.643.872	39.623.719
družbeni proizvod	29.891.894	31.849.155	32.028.581
amortizacija	2.456.830	2.802.403	2.790.817
narodni dohodek	27.434.064	29.046.752	29.237.764
plače	3.352.989	3.888.626	3.779.633
presežek dela	24.081.075	25.158.126	25.458.131

Indeks

	Realiz. 1956	Realiz. 1956
	Realiz. 1955	Plan 1956
celotni dohodek	104	97
materialni stroški	102	95
družbeni proizvod	107	101
amortizacija	114	100
narodni dohodek	107	101
plače	113	97
presežek dela	106	101

V letu 1956 se je celotni dohodek v primerjavi z letom 1955 povečal za 4%, družbeni proizvod za 7%, medtem ko je dobiček znašal 97% ostvarjenega dobička v letu 1955.

V odnosu nasproti planu za leto 1956 je celotni dohodek realiziran v višini 97%, družbeni proizvod, narodni dohodek in presežek dela pa preseženi za 1%.

Stroka

	Realizacija 1955	Plan 1956	Realizacija 1956
115 — barvasta metalurgija	116.219	63.750	112.206
116 — proizvodnja in predel. nekovin	19.308	39.825	18.625
117 — kovinska industrija	54.437	246.308	235.758
119 — elektroindustrija	82.319	91.797	51.279
120 — kemična industrija	115.246	125.420	139.855
121 — industrija gradb. materiala	—	1.800	2.955
122 — lesna industrija	766.007	844.390	959.614
123 — papirna industrija	52.152	84.301	97.177
124 — tekstilna industrija	27.960	96.546	120.137
125 — industrija usnja in obutve	404.021	381.408	587.808
127 — živilska industrija	2.650	3.050	16.000
130 — filmska industrija	14.427	17.286	42.990

Industrija skupaj

1.654.746 1.995.881 2.384.404

Stroka

Indeks

	Realiz. 1956	Realiz. 1956
	Realiz. 1955	Plan 1956
115 — barvasta metalurgija	97	176
116 — proizvodnja in predelava nekovin	96	47
117 — kovinska industrija	433	96
119 — elektroindustrija	62	56
120 — kemična industrija	121	112
121 — industrija gradbenega materiala	—	164
122 — lesna industrija	125	114
123 — papirna industrija	186	115
124 — tekstilna industrija	430	124
125 — industrija usnja in obutve	145	154
127 — živilska industrija	603	525
130 — filmska industrija	298	249

Industrija skupaj

144 119

48,8% zaposlenih delavcev, ki so povprečno presejali norme za 11,2%, vidimo, da se je v letu 1956 odstotek zaposlenih, ki delajo po normah, dvignil za 1%, preseganje norm pa se je znižalo za 0,9%. Iz tega je razvidno, da uvažanje norm v industriji še vedno, čeprav malenkostno, napreduje. Zmanjšanje preseganja norm pa gre verjetno na račun revidiranja norm.

Kakor je razvidno iz podatkov, doslej uvedba premiranja še ni bistveno vplivala na izboljšanje produktivnosti dela. Seveda pa moramo upoštevati, da so se premijski pravilniki začeli uvajati šele v II. polletju 1956.

Celotni dohodek in njegova razdelitev po najvažnejših dementih:

